

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคสมัยสงครามเย็น(Cold War) ประมาณทศวรรษที่1950 – ปลายทศวรรษที่1980 อันเป็นช่วงหลังประเทศอาณานิคมปลดปล่อยตัวเองให้เป็นประเทศเอกราชและถือเป็นช่วงที่สังคมโลกอยู่ในสภาวะความตึงเครียด อันสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งที่เกิดจากการแข่งขันของสองมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียต หรือในลักษณะของสังคมโลกที่มีการแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายที่ต่างอุดมการณ์ คือ 1. ฝ่ายโลกเสรีหรือทุนนิยมที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ และ2. ฝ่ายโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำ โดยมีสาเหตุของความตึงเครียดอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ

ประการแรก เกิดจากความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศมหาอำนาจทั้ง 2 โดยสหรัฐอเมริกาได้มีระบบการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตยที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองและมีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ปล่อยให้เอกชนเข้ามามีบทบาทสำคัญ ส่วนสหภาพโซเวียตมีระบบการเมืองแบบพรรคเดียวคือ พรรคคอมมิวนิสต์ที่มีการผูกขาดอำนาจโดยพรรค และมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการควบคุมจากรัฐส่วนกลางอย่างเข้มข้น

ประการที่สอง เกิดจากความหวาดระแวงกันระหว่างมหาอำนาจทั้ง 2 ประเทศ ในขณะที่สหภาพโซเวียตมีความหวาดระแวงต่อสหรัฐอเมริกา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาคือประเทศที่มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร อีกทั้งยังมีอาวุธนิวเคลียร์ ในขณะที่เดียวกันสหรัฐอเมริกาก็มีความหวาดระแวงต่อสหภาพโซเวียตในการแพร่ขยายอุดมการณ์คอมมิวนิสต์

จากการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นที่เกิดขึ้นระหว่าง 2 มหาอำนาจนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศต่างๆในโลก อาทิเช่น กลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงในช่วงตั้งแต่ปีค.ศ. 1975 ถึงต้นปีค.ศ.1990 ที่มีความแตกต่างกันทางด้านอุดมการณ์ กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ส่วนจีน สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา มีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ซึ่งความแตกต่างของอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงนั้น ได้ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ของกลุ่มประเทศดังกล่าว เกิดความตึงเครียดอยู่ตลอดเวลาในช่วงสงครามเย็น อีกทั้ง ยังส่งผลทำให้กลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำ

โขงเต็มไปด้วยความขัดแย้ง และความไม่ไว้วางใจกัน จนนำไปสู่สภาวะสงครามยืดเยื้อเป็นเวลาถึง 15 ปี ที่รู้จักกันในนามของ “สงครามอินโดจีน” นอกจากนี้สงครามเย็นยังก่อให้เกิดการทำลายล้างต่อมวลมนุษยชาติด้วยกันเองเป็นอย่างมาก จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกครั้งยิ่งใหญ่ คือ การสิ้นสุดของสงครามเย็นในปีค.ศ. 1989 ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัย 2 ประการ ด้วยกัน ดังนี้คือ

ประการแรก ในปีค.ศ. 1989 เกิดการล่มสลายของพรรคคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออก

ประการที่สอง ในปีค.ศ. 1991 เกิดการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต เนื่องจากประเทศที่เคยรวมกันเป็นสหภาพโซเวียตต่างขอแยกตัวออกมาเป็นประเทศเอกราชใหม่รวม 10 ประเทศ ส่วนศูนย์กลางของสหภาพโซเวียตเดิมก็เหลือเพียงประเทศรัสเซีย

จากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงเป็นเหตุทำให้สภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของโลกมีการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ทั้งในระดับมหภาคและระดับจุลภาค จนเข้าสู่สังคมในยุคหลังสงครามเย็น คือ ตั้งแต่ต้นปีค.ศ. 1990 ซึ่งถือเป็นยุคแห่งการเปิดศักราชของการเชื่อมโยงประเทศต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างใกล้ชิดในรูปแบบของการร่วมมือกันทั้งทางด้านการเมืองและทางด้านเศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ เกิดการเปิดเสรีทางด้านการค้า และการลอกเลียนแบบทางวัฒนธรรมอย่างขนานใหญ่ ซึ่งในระยะเวลาต่อมาได้มีการเรียกปรากฏการณ์รวมเหล่านี้ว่า “กระแสโลกาภิวัตน์” (Globalization) โดยถือเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ส่งผลทำให้ประเทศต่างๆ ในโลก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนโยบายทางการเมืองที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปรับตัว เพื่อนำไปสู่การเปิดรับอิทธิพลจากการขยายตัวของค่านิยมในทางประชาธิปไตย (Democratic Value) อันถือเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของโลกยุคหลังสงครามเย็น และนโยบายทางเศรษฐกิจที่เน้นระบบทุนนิยม (Capitalism) หรือเศรษฐกิจแบบตลาด (Market Economy) ที่ต้องมีการเปิดเสรีทางด้านการค้า (Free Trade) และการลงทุน อันนำไปสู่การเปิดกว้างเพื่อรองรับการเชื่อมโยงกับต่างประเทศ ซึ่งเมื่อย้อนกลับมาดูถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระดับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ในยุคหลังสงครามเย็น พบว่า ประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง กล่าวเฉพาะกลุ่มประเทศที่ได้รับเอกราชจากประเทศจักรวรรดินิยม อาทิเช่น สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา หรือกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งระยะแรกหลังจากการเป็นเอกราช คือ ตั้งแต่ประมาณปีค.ศ. 1946 จนกระทั่งถึง ปีค.ศ. 1975 นั้น ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกา และใช้ระบอบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศเหล่านี้มีชัยชนะในปีค.ศ. 1975 ส่งผลทำให้กลุ่มประเทศดังกล่าวเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้อิทธิพลของอดีตสหภาพโซเวียตและจีน โดยได้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

อย่างไรก็ดี ในระยะต่อมากลุ่มประเทศอินโดจีนต่างได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ สปป.ลาว อยู่ภายใต้ระบบการเมืองการปกครองแบบพรรคเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์ และอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมระหว่างทุนนิยมและสังคมนิยม(โดยดำเนินนโยบายจินตนาการใหม่) เวียดนาม อยู่ภายใต้ระบบการเมืองการปกครองแบบพรรคเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์ และอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมระหว่างทุนนิยมและสังคมนิยม(โดยดำเนินนโยบาย Doi Moi) และกัมพูชา อยู่ภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ในส่วนของ ประเทศจีน ซึ่งถือเป็นประเทศหลักของค่ายคอมมิวนิสต์มาโดยตลอดนั้น ยังคงระบอบการเมืองแบบพรรคเดียว คือ พรรคคอมมิวนิสต์ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจของประเทศตนให้มาอยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบผสมระหว่างทุนนิยมและสังคมนิยม ซึ่งมีสาเหตุมาจากในช่วงที่เติ้งเสี่ยวผิงขึ้นเป็นผู้นำของประเทศ คือ ตั้งแต่ในช่วงปีค.ศ.1977-1989 นั้น กล่าวได้ว่าเป็นช่วงที่จีนมีเศรษฐกิจที่ค่อนข้างล่าช้าหลัง ส่งผลทำให้ประชาชนลดความศรัทธาในตัวผู้นำและประเทศอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสถานการณ์การปฏิวัติวัฒนธรรมในช่วงของเหมาเจ๋อตง(ปีค.ศ 1966-1969)

ด้วยเหตุนี้ เติ้งเสี่ยวผิงจึงตัดสินใจปฏิรูปเศรษฐกิจผ่านการดำเนินการภายใต้นโยบายสี่ทันสมัย คือ การปฏิรูปเศรษฐกิจให้ทันสมัยทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ ด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม ด้านการป้องกันประเทศ และด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ซึ่งนโยบายดังกล่าวถือได้ว่าเป็นนโยบายรองรับในการเตรียมตัว เพื่อเปิดกว้างในการเชื่อมโยงทางการค้าและการลงทุนกับกลุ่มประเทศต่างๆ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นว่า ในระยะหลังจากนั้นเพียง 15 ปี(ปีค.ศ. 1990-2005) ที่ผ่านมภาคอุตสาหกรรมและการค้าของจีนในหลายพื้นที่ รวมทั้งในมณฑลหูหนาน(ยูนนาน) มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลทำให้จีนได้รับการเรียกขานว่าเป็น “โรงงานโลก” อันหมายถึง การรวมศูนย์อย่างยิ่งของพลังการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม กระทั่งผลิตภัณฑ์ล้นทะลักออกสู่ตลาดโลกด้วยปริมาณมหาศาล ซึ่งสังเกตได้จากกระแสไหลทะลักของผลิตภัณฑ์ “เมคอินไชน่า” ที่กำลังเอ่อท้นไปสู่ตลาดโลก อันสืบเนื่องมาจากการหลั่งไหลเข้าไปลงทุนในจีนของนักลงทุนต่างประเทศเป็นจำนวนมาก(สันติ ตั้งรพีพากร, 2546: 34-36) สังเกตจากตัวเลขการเข้ามาลงทุนของนักลงทุนต่างชาติช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม ปีค.ศ. 2006 ถึง 89,090 โครงการ คิดเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 14,245,550 พันล้านเหรียญสหรัฐ(www.china.com/ch/market)

ในขณะเดียวกัน จากการปรับเปลี่ยนนโยบายทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง จึงนำไปสู่การเกิดความร่วมมือกันในทาง

เศรษฐกิจ และการทำการค้าระหว่างกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งแต่เดิมนั้นจะสังเกตเห็นได้ว่า กลุ่มประเทศต่างๆ ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ได้เคยให้ความสนใจต่อการร่วมมือกันในระยะความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก แต่เมื่อต่างก็ได้ทำการปรับเปลี่ยนนโยบายทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จึงนำไปสู่การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยในสมัยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ(ปีค.ศ. 1988-1991) เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการปรับเปลี่ยนและเน้นดำเนินนโยบายจากการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าในอินโดจีน ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่กลุ่มประเทศสังคมนิยมในอินโดจีนได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายในการบริหารประเทศทางด้านเศรษฐกิจ จากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมที่มีการควบคุมจากส่วนกลางมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่เน้นการเปิดเสรีทางการค้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกรอบความร่วมมือในรูปแบบอื่นๆ ตามมา อาทิเช่น

1. **โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง(Greater Mekong Sub-region: GMS)** เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปีค.ศ. 1992 อันเป็นกรอบความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศสมาชิกทั้งหมด 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน พม่า สปป.ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม โดยมีวัตถุประสงค์ของความร่วมมือ คือ 1. ส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การเกษตร และบริการ เพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานและยกระดับการครองชีพของประชาชนในพื้นที่ 2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือทางเทคโนโลยีและการศึกษาระหว่างกัน 3. เพื่อให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งเสริมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 4. เพื่อส่งเสริมและเพิ่มขีดความสามารถและโอกาสทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลกอันมีกรอบของความร่วมมือกันใน 7 สาขาด้วยกันดังนี้ คือ สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาพลังงาน สาขาสื่อสาร โทรคมนาคม สาขาสิ่งแวดล้อม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สาขาการท่องเที่ยว และสาขาการค้าและการลงทุน

2. **โครงการความร่วมมือกรอบสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ(Economic Quadrangle)** เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1993 ซึ่งถือเป็นโครงการระดับอนุภูมิภาคที่เกิดจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจครอบคลุมพื้นที่ในสี่ประเทศ คือ ไทย- สปป.ลาว- พม่า- จีน ซึ่งในแต่ละประเทศได้ครอบคลุมพื้นที่ดังนี้ ประเทศไทย ได้แก่ พื้นที่ในเขตภาคเหนือตอนบน ประกอบไปด้วย 9 จังหวัดได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน และตาก สหภาพเมียนมาร์ ได้แก่ รัฐฉาน คะฉิ่น และคะยา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ แขวงบ่อแก้ว หลวงน้ำทา พงสาตี หลวงพระบาง อุดมไชย ไชยะบุรี และเวียงจันทน์ และสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้แก่ หยุนหนาน โดยมิ

วัตถุประสงค์หลัก คือ การเชื่อมโยงระบบคมนาคมของพื้นที่บริเวณดังกล่าว โดยมีการเปิดเส้นทางเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำโขง เพื่อให้การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และแรงงาน ให้เป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็วและประหยัด อันเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้เกิดความเติบโตทางเศรษฐกิจและการกินคืออยู่ดีของประชาชนในเขตพื้นที่ภายใต้ความร่วมมือ

จากกรอบความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น จะสังเกตเห็นได้ว่า เป็นโครงการที่พยายามเชื่อมโยงพื้นที่ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงเข้าด้วยกัน เพื่อให้ง่ายต่อการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และแรงงาน ซึ่งการเชื่อมโยงพื้นที่ดังกล่าวย่อมส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้น ถือได้ว่าเป็นกระแสของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบของกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องการเชื่อมโยงโลกให้เป็นโลกเดียวกัน อันได้เกิดขึ้นหลังยุคสงครามเย็นและในขณะเดียวกันผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่บวกและแง่ลบโดยตรงต่อมนุษย์หรือประชากรภายในพื้นที่นั้นๆ

ดังเช่นที่เกิดขึ้นในกรณีของเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งในอดีตนั้น เมืองเชียงของ(ปัจจุบัน คือ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย)และเมืองห้วยทรายถือเป็นเส้นทางสายสัมพันธ์สองฝั่งโขงของผู้คนสองเชื้อชาติ คือ ไทย-ลาว ที่ใช้ข้ามไปมาหาสู่กันตั้งญาติมิตร มีการติดต่อซื้อขายสินค้ากันอย่างเสรีไร้พรมแดนขวางกั้น มีเพียงแม่น้ำโขงอันถือเป็นพรมแดนธรรมชาติที่แบ่งแยกแผ่นดินออกจากกันเท่านั้น จนกระทั่งฝรั่งเศสเข้ามาปกครองสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวระหว่างปีค.ศ. 1893-1953 ส่งผลทำให้เมืองเชียงของและเมืองห้วยทรายถูกแบ่งแยกเขตแดนกันอย่างชัดเจน ซึ่งในยุคนั้นเมืองห้วยทราย ถูกเรียกขานว่า “เมืองหัวของ” อันหมายถึง เมืองที่ตั้งอยู่ทางหัวแม่น้ำโขงและมีหน้าที่ในการเป็นเมืองสำคัญอย่างยิ่งในด้านยุทธศาสตร์การทหารของฝรั่งเศส ตามแนวนโยบายการแพร่ขยายอำนาจของฝรั่งเศสขึ้นไปตามลำน้ำโขง นอกจากนี้ เมืองห้วยทรายยังถูกใช้เป็นจุดขนถ่ายสินค้าฝรั่งเศส เช่น เหล้า ไวน์ บุหรี่ เครื่องประดับนาฬิกา เป็นต้น เข้ามาขายที่เมืองเชียงของ เพื่อนำสินค้าดังกล่าวไปขายต่อยังจังหวัดเชียงใหม่และกระจายไปสู่ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร โดยอาศัยเรือขนสินค้าขนาดเล็กข้ามแม่น้ำโขง แต่ภายหลังจากที่ทางการสปป.ลาวถูกปลดปล่อยจากการเป็นอาณานิคมและต่อมามีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองใหม่ไปสู่ระบอบสังคมนิยม ในปีค.ศ. 1975 ส่งผลทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศหยุดชะงักเนื่องจากพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้มีการดำเนินนโยบายควบคุมเศรษฐกิจโดยรัฐ ซึ่งมีการจำกัดการค้า ตรวจค้น ริบของ และมีการเก็บภาษีสินค้าที่ข้ามไปมาในอัตราที่ค่อนข้างสูง อีกทั้งรัฐบาลไทย

และรัฐบาล สปป.ลาว ต่างก็ไม่อนุญาตให้มีการค้าขายตามชายแดน จนทำให้การค้าขายระหว่างชายแดนเมืองเชียงของกับเมืองห้วยทราย ชบเซาลง ตลอดจนการไปมาหาสู่ของผู้คนทั้งสองฝั่งต่างก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก จนถึงปี ค.ศ. 1983 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสปป.ลาว เริ่มดีขึ้น จนนำไปสู่การเปิดด่านอำเภอเชียงของและเมืองห้วยทราย เป็นจุดผ่อนปรน โดยอนุญาตให้มีการค้าขายระหว่างพ่อค้าแม่ค้าทั้ง 2 เมือง และผู้คนสามารถเดินทางข้ามไปมาได้ แต่ต้องมีการจดชื่อไว้เป็นหลักฐาน ต่อมาในปีค.ศ. 1989 ได้มีการอนุญาตให้เปิดด่านอำเภอเชียงของ-เมืองห้วยทรายเป็นจุดผ่านแดนถาวรที่มีการจัดระบบเอกสารเข้า-ออกผ่านแดน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ประชาชน และพ่อค้าแม่ค้า สามารถเดินทางข้ามไป-มาได้อย่างสะดวก ตลอดจนจัดระบบการค้าให้อยู่ภายใต้การดูแลของด่านศุลกากร และตั้งแต่ปีค.ศ. 1994 จนถึงปัจจุบันได้มีการเปิดชายแดนระหว่างอำเภอเชียงของ-เมืองห้วยทรายให้เป็นจุดผ่านแดนสากล เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และประชาชน ใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางข้ามไป-มา และขนถ่ายสินค้าระหว่างประเทศไทยซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายกับเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(ปารีวี ไพบูลย์ยิ่ง, 2545: 20-31)

ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลทำให้เมืองห้วยทรายกลายเป็นชุมชนหรือชุมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของ สปป.ลาว ที่มีการติดต่อค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิเช่น ประเทศไทย และ จีนตอนใต้(มณฑลยูนนานหรือยูนาน) และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีโครงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมภายใต้กรอบความร่วมมือของ GMS เพื่อใช้เป็นเส้นทางเชื่อมโยงทางการคมนาคมขนส่งสินค้า(Logistics) ของกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขงผ่าน สปป.ลาว โดยเรียกเส้นทางนี้ว่า R3E ตัดผ่าน คุณหมิง(จีน) - เชียงรุ่ง(จีน) - บ่อหาน(จีน) - บ่อเต็น(สปป.ลาว) และสิ้นสุดที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว(สปป.ลาว) แล้วจะเชื่อมต่อกับอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย(ไทย) โดยสะพานข้ามแม่น้ำโขง ก็ยังเป็นการเพิ่มบทบาทให้กับเมืองห้วยทรายอยู่ในฐานะของการเป็นชุมทางเศรษฐกิจหรือเมืองหน้าด่านที่สำคัญในการเป็นเส้นทางเชื่อมโยงการค้าระหว่างประเทศเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นไทยและจีน ซึ่งการที่เมืองห้วยทรายมีบทบาทในการเป็นชุมทางเศรษฐกิจนั้น ย่อมต้องพบกับ ปรากฏการณ์การหลั่งไหลถ่ายเทเข้ามาของทุน แรงงานและผลผลิต หรือสินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 เป็นต้นมา เมืองห้วยทรายต้องเผชิญกับการหลั่งไหลเข้ามาของกลุ่มพ่อค้าคนจีนและสินค้าจีนสู่ตลาดท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก โดยเข้ามาใน 2 ลักษณะ คือ 1. เข้ามาในลักษณะของการเป็นแรงงานของบริษัทนายทุนคนจีนที่ได้รับสัมปทานให้เข้ามาดำเนินธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในเมืองห้วยทรายจากทาง สปป.ลาว และภายหลังการเสร็จสิ้นการทำงานกับบริษัทนายทุนคนจีนได้พลิกบทบาท

ของตนเองจากการเป็นแรงงานสู่การเป็นพ่อค้า และ 2. เข้ามาในลักษณะของการเป็นพ่อค้าเร่ขายของตามหมู่บ้านต่างๆ โดยอาศัยการเดินทางตามเส้นทางบก R3E จนนำไปสู่การก่อสร้างตลาดสินค้าจีนขึ้นมาในพื้นที่เมืองห้วยทรายตั้งแต่ปี ค.ศ. 2002 ปัจจุบันมีพ่อค้าคนจีนทั้งหมด 130 คน และร้านขายสินค้าจีนจำนวน 35 ร้านค้า ที่อาศัยและตั้งอยู่ในตลาดสินค้าจีน เมืองห้วยทราย และขายสินค้าต่างๆมากมาย ซึ่งจากการหลั่งไหลเข้ามาของพ่อค้าคนจีนและสินค้าจีนจำนวนมากนั้น กล่าวได้ว่า ถือเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสสังคมโลกาภิวัตน์ ซึ่งได้สร้างผลกระทบทั้งในแง่บวกและแง่ลบ ต่อทั้งกลุ่มคนในชุมชนเมืองห้วยทรายที่อยู่ในสภาพของการเป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าและกลุ่มผู้บริโภค ตลอดจนกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าคนไทยที่มีบทบาทในการเป็นกลุ่มการค้าเก่าในการดำเนินธุรกิจทางการค้า-ขายสินค้าข้ามพรมแดนระหว่างอำเภอเชียงของกับเมืองห้วยทราย

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจและต้องการที่จะทำการศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อท้องถิ่นกรณีศึกษา การเกิดขึ้นของตลาดสินค้าจีนและการตอบสนองของคนในท้องถิ่น เมืองห้วยทราย เนื่องจากผู้วิจัย เห็นว่า การเกิดขึ้นของตลาดจีนในเมืองห้วยทราย โดยประชากรที่เคลื่อนย้ายมาจากอีกประเทศหนึ่ง ถือเป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและกำลังจะขยายตัวอย่างรวดเร็ว ภายใต้บริบทของสังคมปัจจุบัน คือ “กระแสสังคมโลกาภิวัตน์” ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการไหลของทุน สินค้า และแรงงาน ซึ่งเป็นผลมาจากการเปิดเสรีทางการค้า หรืออาจกล่าวได้ว่า ทำให้เกิดสภาวะการค้าข้ามพรมแดนมากยิ่งขึ้น โดยในงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ศึกษาได้มีที่ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการเข้ามาของกลุ่มพ่อค้าคนจีนไว้ดังนี้ คือ การเข้ามาค้าขายของกลุ่มพ่อค้าคนจีนในยุคกระแสสังคมโลกาภิวัตน์นั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากการเข้ามาของกลุ่มพ่อค้าคนจีนในอดีต เพราะถึงแม้ว่าการเข้ามาของกลุ่มพ่อค้าคนจีนในยุคปัจจุบันจะเข้ามาตามรอยเส้นทางการค้าเดิมของกลุ่มพ่อค้าคนจีนที่เรียกว่า “เส้นทางกองคาราวานพ่อค้าจีน” นั้น แต่สิ่งที่แตกต่างกันใน 4 ประการ ก็คือ 1. การค้าข้ามพรมแดนในอดีตถือเป็นเรื่องของการมีความสัมพันธ์ในระบบรัฐบรรณาการของรัฐในอดีต 2. เหตุผลของการเดินทางเข้ามาค้าขายในอดีตของกลุ่มพ่อค้าคนจีนนั้น เกิดจากปัญหาทางด้านการเมืองภายในประเทศจีนที่เป็นเหตุให้ประชาชนต้องลี้ภัยทางการเมืองไปอาศัยอยู่ในประเทศต่างๆ รวมทั้งปัญหาทางด้านเศรษฐกิจภายในของจีน สืบเนื่องมาจากจำนวนประชากรในจีนมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินไปจนกระทั่งกลายเป็นแรงกดดันที่สำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินและสภาวะอดอยากอย่างรุนแรง อันถือเป็นเหตุผลสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนในประเทศจีนอพยพออกนอกประเทศ เพื่อหนีความอดอยากและหางานทำในประเทศอื่นแล้วเก็บออมเงินกลับไปตั้งรกรากที่จีน ในขณะที่มีกลุ่มคนจีนบางส่วนก็ตั้งรกรากอย่างถาวร

อยู่ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิเช่น ประเทศไทย พม่า สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ เป็นต้น โดยอยู่ในฐานะหรือบทบาทของการเริ่มต้นเป็นแรงงาน(กาลี) ผู้การเป็นพ่อค้า นายทุนในประเทศนั้นๆ

แต่กลุ่มพ่อค้าคนจีนที่เข้ามาในยุคปัจจุบัน มีเหตุผลของการเข้ามาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในจีนและการถูกผลักดันออกมาด้วยสภาพการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกของจีนในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งขณะนี้ เศรษฐกิจจีนกำลังเผชิญกับสภาวะของการมีอุปทาน(Supply) คือ การผลิตสินค้ามากกว่า อุปสงค์(Demand) คือ ความต้องการซื้อสินค้าของคนจีน จนนำไปสู่การเกิดสภาวะสินค้าล้นตลาด(Over Supply) และต้องเผชิญกับการถูกปิดล้อมทั้งทางด้านการผลิตและการตลาดจากกลุ่มประเทศในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป(EU) เนื่องจากสินค้าจีนเข้าไปตีตลาดการค้าและอุตสาหกรรมภายในประเทศ จากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงทำให้เกิดปรากฏการณ์การไหลทะลักของทุนจีน สินค้าจีน และคนจีนสู่ประเทศต่างๆทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาอย่างเช่น ในกรณีของสปป.ลาว เนื่องจากจีนมองเห็นว่าประเทศด้อยพัฒนาสามารถสร้างประโยชน์หลายๆ ด้านทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมแก่จีนได้(สมภพ มานะรังสรรค์, 2549: 111-121) 3. ลักษณะการค้าที่เกิดขึ้นมิใช่เป็นการค้าในลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างเช่นในอดีต แต่เป็นการค้าที่อยู่ในลักษณะของการใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าภายใต้ระบบทุนนิยมที่มีกลไกตลาด(อุปทาน-อุปสงค์) เป็นตัวกำหนดหรือควบคุมสภาวะการค้า และประการที่ 4. ลักษณะสินค้าที่กลุ่มพ่อค้าคนจีนนำมาขายก็มีมิใช่เป็นสินค้าที่เกิดจากการผลิตของท้องถิ่นหรือจากทุนของท้องถิ่นโดยตรง แต่กลับเป็นสินค้าที่เกิดจากการร่วมลงทุนระหว่างนักลงทุนต่างชาติที่เข้าไปลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อผลิตสินค้ากับรัฐบาลจีน ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีของเมืองคุนหมิง(Kunming Province) อันเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในมณฑลหยุนหนาน ได้มีบริษัทต่างชาติ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ฮองกง สิงคโปร์ เข้ามาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เช่น บริษัทผลิตฟิล์ม เคมีภัณฑ์ โลหะผสม อาหาร พลังงานไฟฟ้าถึง 167 โครงการ(วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, อักษรศรี พาณิชศาสน์ และ อวยพร สุชาทองไทย, 2549: 164-187) และในกรณีของเมืองเซินเจิ้น(Shenzhen) อันเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ในมณฑลกวางตุ้ง(Guangdong Province) และอยู่ในฐานะของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีน ได้มีบริษัทต่างชาติเข้าไปลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมการผลิต ได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์ ของเด็กเล่น อาหารแปรรูป สิ่งทอและเครื่องแต่งกาย คิดเป็นร้อยละ 78 ของมูลค่าผลผลิตมวลรวมของเมืองเซินเจิ้น(วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ, อักษรศรี พาณิชศาสน์ และ อวยพร สุชาทองไทย, 2549: 406-439) โดยเรียกการลงทุนในลักษณะนี้ว่า “ การลงทุนข้ามชาติ ”

หรืออาจเรียกสินค้าเหล่านี้ได้ว่า “ สินค้าข้ามชาติ ” ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้กระแสสังคมโลกาภิวัตน์ ดังนั้น จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ จึงนำไปสู่การดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องการเกิดขึ้นและการตอบสนองของรัฐและชุมชนที่มีต่อตลาดจีน โดยใช้เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นพื้นที่ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดังกล่าว

1.2 คำถามในการวิจัย

1. กระแสโลกาภิวัตน์แพร่ขยายเข้ามาสู่อุณหภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในลักษณะใดและนำไปสู่การเกิดขึ้นของตลาดจีนที่เมืองห้วยทรายอย่างไร
2. รัฐบาลกลางและรัฐท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีบทบาทอย่างไรต่อการเข้ามาของธุรกิจการค้าจากประเทศจีน
3. การเข้ามาทำธุรกิจของนายทุนจีนและกลุ่มพ่อค้าจีนมีผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นอย่างไรและในขณะเดียวกันชุมชนท้องถิ่นมีการตอบสนองอย่างไรต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.3 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดตลาดจีนขึ้นที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ภายใต้กระแสสังคมโลกาภิวัตน์
2. ศึกษาถึงผลกระทบของตลาดจีนที่มีต่อรัฐและชุมชนท้องถิ่น
3. ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของรัฐและการตอบสนองของคนในชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อตลาดจีน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

กระแสโลกาภิวัตน์ หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ทำให้เกิดสถานะเคลื่อนย้ายของทุน สินค้า แรงงาน ไร่พรมแดนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนสู่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งสถานะดังกล่าวก่อให้เกิดทั้งผลบวกและผลลบต่อสังคมทั้งในระดับประชาชาติ ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคลในเมืองห้วยทราย

ท้องถิ่นภิวัตน์ หมายถึง การทำให้ชุมชนท้องถิ่นของคนลาวสามารถดำรงอยู่ได้ร่วมกันกับการเกิดขึ้นและเติบโตของตลาดจีน ในทางกลับกันก็เป็นการทำให้ตลาดจีนสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้

เงื่อนไขหรือสภาพของท้องถิ่นลาวที่เป็นอยู่ โดยปราศจากความขัดแย้ง ต่อต้าน ขัดขืน ครอบงำ จากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การตอบสนอง หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของรัฐบาลกลาง เจ้าหน้าที่หน่วยการปกครอง ในท้องถิ่นเมืองห้วยทราย กลุ่มคนลาวในเมืองห้วยทราย กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าลาวในเมืองห้วยทราย ที่มีต่อการเกิดขึ้นของตลาดเงินในเมืองห้วยทราย

รัฐ หมายถึง รัฐบาลกลางที่เวียงจันทน์และเจ้าหน้าที่หน่วยการปกครองในท้องถิ่น เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กลุ่มคนจีน หมายถึง กลุ่มคนจีนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เดินทางมาทำการค้าขายในเมืองห้วยทรายตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992-ปัจจุบัน

ตลาดสินค้าเงิน หมายถึง พื้นที่ซึ่งกลุ่มพ่อค้าคนจีนใช้เป็นที่วางขายสินค้าเงินและใช้เป็นที่อยู่อาศัย อันตั้งอยู่ภายในเขตเมืองห้วยทราย

คนในท้องถิ่น หมายถึง เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในส่วนของภาครัฐ กลุ่มผู้บริโภครที่เป็นคนลาว กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวลาว และกลุ่มคนลาวในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจการค้าของคนจีน

1.5 ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากสปป.ลาว เป็นประเทศที่มีระบอบเศรษฐกิจ แบบสังคมนิยม และมีระบอบการเมืองที่ถูกผูกขาดโดยพรรคการเมืองพรรคเดียวที่ค่อนข้างจะมีการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน ดังนั้นการแสดงออกถึงความรู้สึกพอใจและไม่พอใจของคนในชุมชนที่มีต่อตลาดเงินนั้น จึงไม่สามารถแสดงออกได้อย่างเปิดเผย เหมือนอย่างที่เราได้เห็นในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

1.6 กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง(เป้าหมาย) ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1. เจ้าหน้าที่ของหน่วยปกครองในท้องถิ่น
2. กลุ่มพ่อค้า แม่ค้า ที่เป็นคนลาว
3. กลุ่มผู้บริโภคร (คนลาว)
4. กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวจีน
5. กลุ่มนายทุนจีน
6. กลุ่มคนลาวในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจการค้าของคนจีน

1.7 การดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยในแนวการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยได้ทำการแบ่งขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้ คือ 1. ผู้ศึกษาได้มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องทั้งที่อยู่ในรูปแบบของการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และไปเยี่ยมชมและสอบถามข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนที่ศึกษา เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว 2. ขั้นตอนในการดำเนินการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ชัดเจนตรงตามกรอบแนวคิดที่ผู้ศึกษาได้มีการกำหนดไว้

1.7.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาวิจัยเอกสาร(Documentary Research) ซึ่งเป็นช่วงของการที่ผู้ศึกษาได้มีการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เพื่อนำไปสู่การตั้งประเด็นปัญหาในการศึกษา อีกทั้งเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบในการศึกษาว่า ได้ศึกษาเกี่ยวกับใครและมีการศึกษาในประเด็นปัญหาใดบ้าง การที่ผู้ศึกษามีความจำเป็นที่ต้องมีการกำหนดกรอบในการศึกษานั้น ก็เพื่อเป็นการช่วยให้เกิดความชัดเจนในการดำเนินการในงานวิจัยของผู้ศึกษา และเพื่อป้องกันความสับสนที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ศึกษา เพราะถ้าไม่มีกรอบในการศึกษา เวลาที่ผู้ศึกษาต้องเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามนั้น จะทำให้ผู้ศึกษาเกิดปัญหาในการเก็บข้อมูลเพราะไม่รู้จะเก็บข้อมูลในส่วใด ส่งผลทำให้ข้อมูลปะปนกันไปหมดจนไม่สามารถจัดหมวดหมู่ได้ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานต่างๆ สำหรับใช้ทำความเข้าใจ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งของการศึกษาวิจัยเอกสาร

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Work) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาและเก็บข้อมูลจากชุมชนเมือง ห้วยทราย ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิด้วยการพูดคุย สังเกต และการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่แผนกแผนการค้าและการลงทุน กลุ่มพ่อค้า แม่ค้าที่เป็นคนลาว กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวจีน กลุ่มนายทุนจีน กลุ่มคนลาวในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจการค้าของคนจีน และกลุ่มผู้บริโภคนที่เป็นคนลาว โดยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และได้ใช้เวลาเข้าไปเก็บข้อมูลในชุมชนเป็นระยะประมาณ 3-6 เดือน โดยผู้ศึกษามีผู้ช่วยนักวิจัยที่เป็นคนลาวในท้องถิ่น และล่ามแปลภาษาจีน ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในครั้งนี้ด้วย โดยผู้ศึกษาได้มีการแบ่งช่วงของการลงพื้นที่ภาคสนามได้เป็น 4 ช่วงด้วยกัน ดังนี้คือ

ช่วงแรก เป็นช่วงที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่ภาคสนามเป็นครั้งแรก ซึ่งการเข้าพื้นที่ในระยะแรกนั้น ผู้ศึกษาได้เข้าไปทำความรู้จักกับเจ้าหน้าที่ และได้แจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการเข้ามาทำการศึกษาในพื้นที่ของผู้ศึกษา โดยในช่วงแรกของการลงพื้นที่นั้น ได้มีเจ้าหน้าที่ทางการลาว เมือง ห้วยทราย เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวกในการเข้าไปทำความรู้จัก พบปะ พูดคุยกับกลุ่มคนในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนายทุนจีน พ่อค้าแม่ค้าชาวจีนในตลาดจีน กลุ่มคนลาวในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์ทางธุรกิจการค้ากับกลุ่มคนจีน กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าลาว ตลอดจนชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มคนในพื้นที่ ซึ่งจะกลายเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษาต่อไป นอกจากนี้ยังเป็นช่วงที่ผู้ศึกษาได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานกว้างๆ ของเมืองห้วยทราย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสถานที่สำคัญภายในชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชนทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนจำนวนประชากร เป็นต้น โดยอาศัยการสังเกต พูดคุย สันทนาการอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ทางการลาวและคนในพื้นที่

ระหว่างกรลงเก็บข้อมูลภาคสนามในระยะแรกนั้น ผู้ศึกษาประสบกับปัญหาการเดินทางของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์บางกลุ่ม อาทิเช่น กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าลาว กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าคนจีน เป็นต้น เป็นเพราะกลุ่มคนดังกล่าวส่วนใหญ่ยังมีความรู้สึกที่ผู้ศึกษาเป็นคนแปลกหน้าสำหรับพวกเขา จึงไม่กล้าที่จะทำการสนทนา พูดคุยกับผู้ศึกษามากนัก แต่ผู้ศึกษาเองก็พยายามสอดแทรกตัวเองเข้าไปพบปะพูดคุยในฐานะของการเป็นลูกค้าที่เดินทางเข้าไปซื้อสินค้าบ่อยๆ จนส่งผลทำให้กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าลาวและกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าจีนเริ่มมีความรู้สึกสนิทสนมและให้ความไว้วางใจในการพูดคุยมากยิ่งขึ้น ซึ่งในช่วงนี้ผู้ศึกษายังไม่ได้เน้นประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้มาใช้เป็นประเด็นในการพูดคุยแต่อย่างใด ส่วนใหญ่จะเป็นการพูดคุยในเรื่องทั่วไปไปมากกว่า

ช่วงที่สอง ถือเป็นช่วงที่ผู้ศึกษาเข้าไปอยู่ในชุมชนเป็นเวลานานพอที่สร้างความไว้วางใจ ความคุ้นเคยกับคนในชุมชนและกลุ่มเป้าหมายได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้เริ่มดำเนินการ ชักถามพูดคุยอย่างเป็นทางการในประเด็นที่ผู้ศึกษาสนใจศึกษากับกลุ่มเป้าหมายแต่ละดังนี้

เจ้าหน้าที่ทางการลาว เมืองห้วยทราย ถือเป็นกลุ่มเป้าหมายกลุ่มแรกที่ผู้ศึกษาได้เข้าไปชักถามพูดคุยในประเด็นที่เกี่ยวกับกระบวนการเข้ามา ปริมาณการเข้ามา ตลอดจนวิถีการดำเนินชีวิต ของกลุ่ม นายทุนจีนและพ่อค้าแม่ค้าคนจีน นอกจากนี้ยังได้ชักถามถึงมาตรการที่ทางการลาว เมืองห้วยทราย ได้ใช้ควบคุมกลุ่มคนจีนเหล่านี้ อีกทั้งได้ชักถามในประเด็นที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ทางการลาวเกี่ยวกับผลกระทบที่เมืองห้วยทรายได้รับจากการเข้ามาอยู่อาศัยและการเข้ามาประกอบธุรกิจการค้าของกลุ่มคนจีน ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาของทางรัฐโดยเจ้าหน้าที่ทางการลาว เมืองห้วยทราย ได้ให้ความร่วมมือในการพูดคุยและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องในแต่ละประเด็นให้แก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างดี

กลุ่มนายทุนจีน การที่ผู้ศึกษาสามารถแทรกตัวเข้าไปทำการพูดคุย สัมภาษณ์กับกลุ่มคนเหล่านี้ ได้นั้น ก็ด้วยความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทางการลาวที่นำผู้ศึกษาเข้าไปแนะนำและทำความรู้จักกับ กลุ่มคนเหล่านี้มาก่อน จึงส่งผลทำให้กลุ่มนายทุนจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายหวังเหว่ยกั้ว Wang Weiguo (王卫国) ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินการค้าขายสินค้าจีน ตลอดจนการ ดำเนินชีวิตของกลุ่มพ่อค้าจีน ในเมืองห้วยทรายนั้นต่างให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีต่อการพูดคุย สัมภาษณ์ ในแต่ละประเด็นของผู้ศึกษา

กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าชาวจีนในตลาดจีน ซึ่งการพูดคุยกับกลุ่มคนเหล่านี้ ผู้ศึกษาเองต้องสวมบทบาท ของการเป็นผู้ซื้อของในตลาดจีน และได้อาศัยบทบาทดังกล่าวช่วยในการดำเนินการชักถามพูดคุย ข้อมูลบางอย่างจากกลุ่มคนจีนเหล่านี้ อาทิเช่นมาจากเมืองไหน เดินทางเข้ามาอย่างไร สินค้าที่นำมาขาย เามาจากไหน สภาพการค้าเป็นอย่างไร เป็นต้น ซึ่งต้องเป็นคำถามที่ไม่ชี้เฉพาะเจาะจงหรืออู้งาม เพื่อ ต้องการเน้นหาคำตอบมากเกินไป การเข้าไปพูดคุยกับกลุ่มคนเหล่านี้ในบางครั้งไม่ได้ข้อมูลตรงตามที่ ผู้ศึกษาต้องการมากนัก เพราะกลุ่มคนจีนเหล่านี้ไม่ค่อยให้ความไว้วางใจหรือเชื่อใจกับใครได้ง่ายๆ นอกจาก คนจีนด้วยกันเอง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงต้องอาศัยการเดินทางเข้าไปพูดคุยกับกลุ่มคนเหล่านี้หลายๆ ครั้ง เพื่อสร้างความไว้วางใจ ในขณะที่เดียวกันตัวผู้ศึกษาก็มีอุปสรรคทางด้านภาษาที่ใช้ในการพูดคุยกับกลุ่ม คนจีน แต่ผู้วิจัยได้อาศัยล่ามแปลภาษาจีนช่วยในการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยระหว่างผู้ ศึกษา กับกลุ่มคนจีนอีกครั้ง เพื่อความถูกต้องของข้อมูล

กลุ่มคนลาวในท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจการค้าของคนจีน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการพูดคุย กับนายบุญเทียม เอกชนลาวผู้ได้รับสัมปทานจากทางการลาว เมืองห้วยทราย ในการควบคุมดูแล

ตลาดจีนเก่าที่ตั้งอยู่ ณ บริเวณหมู่บ้านดินธาตุ ซึ่งในช่วงแรกของการพูดคุยกับนายบุญเทียม นั้นพบว่า นายบุญเทียม พยายามเบี่ยงเบนประเด็นในการการพูดคุยกับผู้ศึกษาตลอดเวลา แต่เมื่อผู้ศึกษาแนะนำตัวเองว่าเป็นคนไทยที่สนใจเข้ามาลงทุนในเมืองห้วยทราย สปป.ลาว ทำให้นายบุญเทียมจึงเริ่มให้ความสนใจ และให้ความเป็นกันเองกับผู้ศึกษาในการพูดคุยและซักถามในประเด็นรายละเอียดที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการควบคุม ดูแลคนจีน อัตราค่าเช่าที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลาดจีนแห่งเก่า ตลอดจนได้ซักถามถึงความคิดเห็นของนายบุญเทียมต่อการเข้ามาดำเนินธุรกิจค้า-ขายสินค้าเงินของกลุ่มคนจีนเหล่านี้

กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าคนลาว การเก็บข้อมูลในช่วงที่สองนี้ ผู้ศึกษาถือว่าเป็นช่วงที่สามารถเก็บเกี่ยวความคิดเห็นในหลากหลายมุมมองของกลุ่มคนเหล่านี้ที่มีต่อการเกิดขึ้นของตลาดจีน สินค้าเงิน ตลอดจนผลกระทบที่คนกลุ่มนี้ได้รับ ได้อย่างชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นกว่าในช่วงแรกของการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม เพราะผู้ศึกษาได้ลงไปคลุกคลี พูดคุย อย่างเป็นกันเองกับกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าลาว ในตลาดลาว มีทั้งสวมบทบาทในการเป็นลูกค้าและสวมบทบาทในการเป็นการผู้ช่วยขายสินค้าให้พ่อค้าแม่ค้าลาว จนส่งผลทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความสนิทชิดเชื้อและเห็นผู้ศึกษาเป็นเสมือนลูกหลานคนหนึ่ง จนนำไปสู่ทำให้การพูดคุยซักถามในประเด็นต่างๆของผู้ศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่นและลึกซึ้ง

สำหรับการพูดคุยกับคนลาวในพื้นที่ชุมชนเมืองห้วยทรายนั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเข้าไปพูดคุยพบปะ ซักถาม กลุ่มเป้าหมายตามร้านค้า เพิงขายอาหาร โดยส่วนใหญ่ผู้ศึกษาจะออกเก็บข้อมูลในช่วงเย็นซึ่งเป็นช่วงหลังเลิกงานของกลุ่มคนลาวมากกว่าช่วงเช้า เพราะในช่วงเย็นกลุ่มคนลาววัยหนุ่ม-สาว และคนทำงานส่วนใหญ่จะออกมาจับกลุ่มพูดคุยกันตามร้านค้าเล็กๆและเพิงขายอาหารถือเป็นโอกาสอันดีที่จะทำให้ผู้ศึกษาได้พบปะ พูดคุย กับคนหลากหลายกลุ่มถึงความคิดเห็นที่มีต่อตลาดจีน สินค้าเงิน ในเมืองห้วยทราย อีกทั้งผู้ศึกษายังได้มีโอกาสไปพูดคุยแม่เต่า ซึ่งเป็นภรรยาของอดีตตาแสงและถือเป็นผู้อาวุโสคนหนึ่งของคนในชุมชนให้ความสำคัญ (ตาแสง หมายถึง ตำแหน่งนายบ้าน ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้คอยควบคุมดูแลหมู่บ้านที่ตนเองได้รับผิดชอบ เปรียบเทียบได้กับตำแหน่งกำนันของราชการไทย) เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนเมืองห้วยทราย ส่วนใหญ่แม่เต่าบอกเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน ของคนในเมืองห้วยทราย ตั้งแต่สมัยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ซึ่งผู้ศึกษารู้สึกประทับใจมากกับการมีอธยาศัยและไมตรีที่ดีจากแม่เต่าและลูกหลานเป็นอย่างยิ่งที่คอยเป็นล่ามในการช่วยแปลความหมายคำศัพท์บางคำที่ผู้ศึกษาไม่ทราบ นอกจากนี้ผู้ศึกษายังได้มีโอกาสพูดคุยกับเจ้าอาวาสจอมเขมฉิรตันถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองห้วยทราย ซึ่งก็ได้รับการต้อนรับและความช่วยเหลือในการบอกเล่าเป็นอย่างดีจากเจ้าอาวาส ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึง กลุ่มคนที่เข้ามา

ตั้งรกรากอาศัยอยู่ในเมืองห้วยทราย ระบบการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนจารีต วัฒนธรรม ศาสนา อันถือเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

ช่วงที่สาม เป็นช่วงที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่ภาคสนามอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้นักศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากการลงภาคสนามในช่วงที่สอง โดยอาศัยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มเป้าหมายตามกรอบที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้เช่นเดียวกับการลงภาคสนามในช่วงที่สอง แต่ผู้ศึกษาสังเกตเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพูดคุยกับกลุ่มเป้าหมายในครั้งนี้ คือ กลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เจ้าหน้าที่ทางการลาว กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าลาว และชาวบ้านในพื้นที่ กล้าที่จะพูด แสดงความคิดเห็น และเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงของตนเองที่มีต่อตลาดจีนให้ผู้ศึกษาได้รับทราบเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายมีความไว้วางใจต่อตัวผู้ศึกษามากขึ้น จากการสร้างความสนิทชิดเชื้อมาเป็นเวลานานนั้น กล่าวได้ว่า ข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้รับในช่วงนี้ ถือเป็นข้อมูลที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและช่วยในการตอบคำถามการวิจัยของผู้ศึกษาได้เป็นอย่างดี

ช่วงที่สี่ ถือเป็นช่วงที่ผู้ศึกษาลงภาคสนามครั้งสุดท้ายเพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลและเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนของคุณสมบัติขาดหายหรือตกหล่นไป

1.7.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์เน้นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) แต่มีจุดมุ่งหมายเค้าโครงในการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ไม่จำกัดคำตอบแบบเจาะจงเฉพาะเรื่อง นอกจากนี้ได้ใช้ลักษณะการพูดคุย การสนทนา อย่างไม่เป็นทางการเข้าช่วยตามแต่โอกาสอำนวย ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. การสังเกต (Observation)

เป็นการสังเกต อันเกิดจากมุมมองของตัวผู้ศึกษาที่มีการสังเกตเกี่ยวกับสินค้าที่คนจีนนำมาขายในตลาดจีนเป็นสินค้าประเภทไหนบ้าง สังเกตกลุ่มลูกค้าที่เข้ามาซื้อสินค้าภายในตลาดจีนว่าเป็นคนกลุ่มใดบ้าง สังเกตการณ์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนจีนกับคนในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและกลุ่มคนลาวในท้องถิ่น

3. เอกสาร (Document)

เอกสารที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเอกสารชั้นรอง เช่น วารสาร หนังสือพิมพ์ ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งบุคคลอื่นได้ทำการศึกษา ค้นคว้าไว้แล้ว โดยได้ศึกษาเอกสารเหล่านี้ จากทั้งห้องสมุดในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ห้องสมุดสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และห้องสมุดสถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้ใช้เอกสารชั้นต้นบางชิ้นที่สามารถรวบรวมมาได้ จากวัดจอมเขมณิรัตน์ เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.7.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้แยกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นสองช่วงดังนี้ คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับช่วงที่ทำการเก็บข้อมูลตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการสังเกตและการสัมภาษณ์ ด้วยการพูดคุยกันไปพร้อมกับแสดงความคิดเห็นทั้งผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ศึกษาได้นำแบบสร้างข้อสรุปเป็นแบบอุปนัยมาใช้ตีความปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มองเห็น จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งข้อสรุปแบบอุปนัยที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการดำเนินการมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย โดยผู้ศึกษาเริ่มทำพร้อมๆ กับการเก็บข้อมูลและหลังการเก็บข้อมูลเสร็จเรียบร้อยแล้ว
- เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองของคนในหมู่บ้านที่ผู้ศึกษาลงเก็บข้อมูล
- เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยอาศัยสมมุติฐานชั่วคราวที่ผู้ศึกษาคิดขึ้นมาในขณะที่เข้าร่วมเหตุการณ์ต่างๆ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงที่ 2 คือ การวิเคราะห์จากมุมมองของคนในชุมชนเอง หลังจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์แล้วนั้น ได้นำผลการวิเคราะห์มาทำการตรวจสอบ ยืนยันจากผู้รู้ในหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง โดยบอกเล่าหรือพูดคุยให้ผู้รู้ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านฟังผลการวิเคราะห์ของผู้ศึกษาและแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการตรวจสอบการวิเคราะห์ที่ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ไว้แล้ว เพื่อให้เกิดความชัดเจนของผลการวิจัยมากขึ้น ผู้ศึกษาได้มี

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งอื่นและนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างหรือเหมือนกัน เพื่อให้เกิดความแน่นชัดและมีความน่าเชื่อถือ

3. ในขั้นสุดท้ายผู้ศึกษานำข้อมูลที่เลือกสรรแล้วและผลการวิเคราะห์ทั้งหมดรวมทั้งข้อคิดเห็นต่างๆมาทำการเรียบเรียงเชิงพรรณนาเป็นข้อเขียนรายงานผลการศึกษาวิจัยตามรูปแบบของวิทยานิพนธ์

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงอิทธิพลและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคนจีนในกลุ่มประเทศอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. ทราบถึงความคิดเห็นของกลุ่มคนในท้องถิ่นและบทบาทของรัฐสังคมนิยมในการดำเนินนโยบาย เพื่อแก้ไขปัญหาและข้อเรียกร้องของคนในท้องถิ่นที่มีต่อการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคนจีน
3. ทำให้สมาชิกในสังคมตระหนักและหาแนวทางแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อท้องถิ่นและสังคมของตน ซึ่งอยู่ในลักษณะทั้งเชิงบวกและลบ อันเกิดจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคนจีน ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้กระแสสังคมโลกาภิวัตน์